

نقش مؤثر آموزش‌های علمی کاربردی در توسعه اشتغال و کارآفرینی

بخش دوم

سید محمود اسفندفرد
محمد حسن فاطمی‌راد
احسان چراغی

اشاره:

با توجه به اهمیت توسعه کارآفرینی و نقش مؤثر آن در توسعه اقتصادی، اجتماعی، صنعتی و سیاسی هر کشور و از سویی به عنوان مهم‌ترین راهکار رفع معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و ارتباط آن با آموزش عالی که یکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه هر کشور به شمار می‌رود. به همین منظور در شماره پیشین به بیان مسئله و اهمیت این موضوع و اهداف اصلی این مطالعه پرداخته شد. در این شماره ادامه مطلب را پی می‌گیریم.

پیشینه تحقیق:

با ظهور اقتصاد مبتنی بر دانش در سطح جهان، تغییرات چشم‌گیری در فعالیت‌های کارآفرینی رخ داده است. موفقیت الگوی آمریکایی سیلیکون والی سبب شد تا تأسیس شرکت‌های تازه‌پا توسط دانش‌آموختگان رشته‌های فنی و علمی کاربردی جدی‌تر شود تمامی این کشورهای پیشرفته ساز و کارهایی را برای پرورش کارآفرینان بومی از میان جوانان تحصیل کرده ابداع کرده‌اند تا از این طریق بستر توسعه شرکت‌های مبتنی بر تکنولوژی‌های سطح بالا را به وجود آورند. یکی از بنیادی‌ترین مظاهر ساز و کارهای مذکور گسترش آموزش‌های کارآفرینی به‌ویژه کارآفرینی تکنولوژی است. سابقه آموزش‌های رسمی کارآفرینی به سال ۱۹۳۸ بر می‌گردد. در این سال پروفیسور شیگرو فوجی استاد بازنشسته دانشگاه کوب در ژاپن، یک دوره کاربردی کارآفرینی ارائه نمود. چند دهه بعد، در ایالات متحده نیز تلاش‌هایی آغاز شد و از دهه ۱۹۶۰، آموزش‌های کارآفرینی با سرعت فزاینده‌ای در سطح جهان گسترش یافت. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، کارآفرینی و توسعه شرکت‌های کوچک و

تغییر و تحولات دهه‌های اخیر به‌قدری عمیق، گسترده و سریع اتفاق افتاده که تمامی ابعاد و شئون زندگی فردی و اجتماعی به‌طور محسوس و نامحسوس، تحت تأثیر آن قرار گرفته است. در این شرایط، نیازها و خواسته‌های بشری از تنوع و تعدد روبه رشدی برخوردار شده است و سازمان‌ها برای پاسخگویی بهتر در مقابل مشتریان در راستای اهداف خود که همانا بقاء، سودآوری و رشد است، بایستی با بهره‌گیری از توان خلاقیت کارکنان ضمن نوآوری در محصولات و خدمات، توانایی خود را در جهان رقابتی افزایش دهند

متوسط به سال‌های پیش از انقلاب بر می‌گردد. ولی مباحث مربوط به کارآفرینی و بویژه کارآفرینی تکنولوژیک عمر کوتاه‌تری دارند. در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، موضوع کارآفرینی از ابعاد آموزش و پرورش کارآفرینان مورد توجه قرار گرفت. نتیجه این توجه، تصویب «طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور (کاراد)» بوده که منجر به فعالیت‌هایی در سطح برخی از دانشگاه‌های کشور شده است. با وجودی که در اسناد این طرح تأکید بر کارآفرینی تکنولوژیک نشده است ولی می‌توان انتظار داشت که زمینه‌ساز توسعه و گسترش آموزش‌های لازم در این زمینه باشد. هرچند آموزش به‌تنهایی نمی‌تواند زمینه‌ساز توسعه کارآفرینی باشد ولی به عنوان جزئی از یک سیستم توسعه بسیار حائز اهمیت است. بررسی‌های انجام‌شده در ایالات متحده اروپا و کشورهای جنوب

شرقی آسیا نشان می‌دهد که اگر آموزش‌های کارآفرینی در کنار سایر اقدامات ترغیب‌کننده و تسهیل‌کننده قرار گیرند، اثر بخشی قابل توجهی خواهند داشت.

در زمینه مطالعات این بحث می‌توان گفت تا دهه ۸۰ میلادی سه موج وسیع، موضوع کارآفرینی را به جلو رانده است. موج اول انفجار عمومی مطالعه و تحقیق در قالب انتشار کتاب‌هایی در خصوص زندگی کارآفرینان و تاریخچه شرکت‌های آن‌ها و چگونگی ایجاد کسب و کار شخصی و شیوه‌های سریع پولدار شدن بود. موج دوم که به تدریج ایجاد گردیده، ارائه رشته‌های آموزشی کارآفرینی در مقاطع تحصیلی در حوزه‌های مهندسی و بازرگانی است. این دوره‌ها از اواخر دهه ۶۰ در چند دانشکده آغاز شده و تا کنون در بیش از ۵۰۰ دانشکده ایالات متحده و کانادا تدریس می‌گردد. موج سوم افزایش علاقمندی دولت به تحقیقات در زمینه بنگاه‌های کوچک با هدف تشویق رشد شرکت‌های کوچک و همچنین تحقیق در خصوص نوآوری‌های صنعتی می‌باشد. آنچه که مسلم می‌باشد این است که مقدمه کارآفرینی از حوزه‌های علم اقتصاد آغاز گردیده و در حوزه‌های علم روانشناسی و جامعه‌شناسی و مدیریت نشر و توسعه یافته است. در این مقاله سعی خواهد شد به نقش و تأثیر دانشگاه‌ها در خصوص کارآفرینی بپردازیم.

تغییر و تحولات دهه‌های اخیر به‌قدری عمیق، گسترده و سریع اتفاق افتاده که تمامی ابعاد و شئون زندگی فردی و اجتماعی به‌طور محسوس و نامحسوس، تحت تأثیر آن قرار گرفته است. در این شرایط، نیازها و خواسته‌های بشری از تنوع و تعدد روبه رشدی برخوردار شده است و سازمان‌ها برای پاسخگویی بهتر در مقابل مشتریان در راستای اهداف خود که همانا بقاء، سودآوری و رشد است، بایستی با بهره‌گیری از توان خلاقیت کارکنان ضمن نوآوری در محصولات و خدمات، توانایی خود را در جهان رقابتی افزایش دهند. در چنین فضایی نقش و جایگاه کارآفرینان به عنوان موتور توسعه، حتی در کشورهای پیشرفته صنعتی و توسعه‌یافته، بسیار بارزتر، حساس‌تر و اثربخش‌تر از گذشته نزد دولت مردان، سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان مطرح می‌باشد و به دلیل ارتباط تنگاتنگ خلاقیت و کارآفرینی، بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته مطابق شرایط امکانات و نظام ارزشی و اقتصادی خود اقدام به طراحی و اجرای نظامی تحت عنوان نظام ملی نوآوری نموده‌اند. در کشور ما نیز جهت اقدام در این زمینه آشنایی با درک مفاهیم و تعاریف از ضروریات اجتناب‌ناپذیر است. چرا که اولین مرحله برای توسعه موضوع کارآفرینی از سال‌های ۱۹۵۰ به بعد در غرب مطرح شد، همان مطالعه و تحقیق در قالب انتشار کتاب‌های زندگی کارآفرینان و تاریخچه شرکت‌های آن‌ها، چگونگی ایجاد کسب و کار شخصی و شیوه‌های سریع پول‌دار شدن و تعاریف و نظریه‌هایی در این خصوص بوده که بعد از آن آموزش کارآفرینی در

حوزه‌های مهندسی و بازرگانی و... مطرح شده و از سال ۱۹۷۰ به بعد دولت‌ها به تحقیقات در زمینه کارآفرینی و بنگاه‌های کوچک، تشویق رشد شرکت‌های کوچک و انجام تحقیقات در خصوص نوآوری‌های صنعتی علاقه‌مند شدند امروزه نیروی انسانی به عنوان عامل استراتژیک در همه کشورها و سازمانها مطرح است یکی از مهم‌ترین دلایل مطرح تغییرات شتابانی است که در دانش و اطلاعات جهانی بوجود می‌آید، لذا آموزش نیروی انسانی نوعی سرمایه‌گذاری مفید و عامل کلیدی در توسعه، محسوب می‌شود که در صورت برنامه‌ریزی صحیح بازده اقتصادی قابل ملاحظه‌ای دربردارد.

مشکل بیکاری و پیش‌بینی حادث‌تر شدن آن در سال ۱۳۸۰ باعث شد که توجه خاصی به توسعه کارآفرینی در برنامه سوم توسعه شود در برنامه سوم توسعه چهار وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری، صنایع و معادن، جهاد کشاورزی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را متولی توسعه فرهنگ کارآفرینی معرفی کرده بود. راهبردهای وزارت کار و تأمین اجتماعی عبارت بود از پیگیری و توسعه بنگاه‌های زودبازده، حمایت و توسعه شرکت‌های مادر تخصصی و مراکز رشد کارآفرینی و خوشه‌های اقتصادی، برگزاری جشنواره کارآفرینان برتر، حمایت از راه‌اندازی دانشکده کارآفرینی، نظارت بر راه‌اندازی دفاتر کارآفرینی در دستگاه‌ها، حمایت از راه‌اندازی کلینیک‌های کارآفرینی و تصویب قوانین و مصوبات مرتبط اقداماتی که در این خصوص وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انجام داد عبارت بود از: راه‌اندازی ۴۲ مرکز رشد، راه‌اندازی ۱۳ پارک فناوری، راه‌اندازی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، راه‌اندازی بیش از ۶۰ مرکز کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور، راه‌اندازی کلینیک‌های کارآفرینی و استقرار دبیرخانه طرح کارآد. اقداماتی که در این خصوص وزارت صنایع و معادن انجام داد عبارت بود از: راه‌اندازی ۵۰۵ شهرک صنعتی، شناسایی و حمایت مالی و فنی از ۱۲۰ کارآفرین و به بازار رسیدن محصول ۴۰ کارآفرین. قوانینی که در این خصوص به تصویب رسید عبارت بود از: دستورالعمل ایجاد دفاتر کارآفرینی در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی، آیین‌نامه تأسیس و راه‌اندازی مراکز رشد واحدهای فناوری، آیین‌نامه‌های اجرایی بنگاه‌های کوچک و زودبازده، آیین‌نامه تأسیس و راه‌اندازی پارک‌های علم و فناوری، آیین‌نامه دفتر توسعه امور کارآفرینان، دستورالعمل ایجاد شرکت‌های دانشگاهی، دستورالعمل راه‌اندازی صندوق سرمایه‌گذاری پرمخاطره مهر و دستورالعمل راه‌اندازی اتاق فکر کارآفرینی، در این راستا نحوه حمایت دولت از کارآفرینان در قالب وام (۲۷ درصد) و آورده بخش خصوصی (۶۲ درصد) و حمایت موردی از بخش تحقیق و توسعه (۱ درصد) بوده است. در بررسی از ۴۰ پروژه کارآفرینی، نتایج زیر حاصل شد: یک اشتغال به ازای هر ۳۰ میلیون ریال وام پرداختی، ۱۴۵۶ مورد اشتغال غیر مستقیم، وجود ۳